

„Franciscus Petrarca preceptor noster”

•

Boccaccio útja a *De mulieribus claris*ig*

Egy találkozás – számtalan hatás

Boccaccio és a VI. Kelemen pápa jubileumára Rómába tartó Petrarca 1350-es firenzei találkozása számos ponton határozta meg az olasz irodalom két koronájának életét és munkásságát. Boccaccio többek között a találkozás hatására fordult az antik irodalom és a latin nyelven való alkotás irányába, ám az Petrarca számára is hozott változásokat. Tanulmányomban a találkozás két szerzőre gyakorolt hatását, következményeit szeretném bemutatni, illetve olyan kérdéseket is érintek, mint hogy milyen volt a hatásgyakorlás jellege, kire és milyen mértékben irányult, valamint mindez milyen nyomokat hagyott kettőjük műveiben. A tanulmány utolsó témájaként pedig a két szerző levelezése alapján köztük kirajzolódó kapcsolat milyenségére, esetleges árnyoldalaira is kitérek.

A találkozás talán legismertebb és leggyakrabban említett eredménye Boccaccio számos latin nyelvű munkája, köztük a pogány istenek családfáját megalkotó *Genealogia deorum gentilium*, a híres férfiak bukását bemutató *De casibus virorum illustrium* és a híres (avagy éppenséggel hírhedt) hölgyek tetteit elbeszélő *De mulieribus claris*, valamint pásztori dalainak gyűjteménye, a *Buccolicum carmen*, továbbá egy földrajzi neveket összegyűjtő enciklopédia, a *De montibus, silvis, fontibus, lacubus, fluminibus, stagnis seu paludibus, et de diversis nominibus maris*. Figyelemre méltó, hogy ezek mellett Boccacciónak az 1350 utáni időszakban népnyelven csak a *Corbaccio*, a *Trattatello in laude di Dante* és az *Esposizioni sopra la Commedia* című művei születtek. Az új alkotói korszak kezdetét a *Buccolicum carmen*ben, Calliopé és Aristeus beszélgetésében is megfogalmazza, beismerve, hogy korábban a népnyelven írt dalt részesítette előnyben, ám most „a magasabb kor új szerelmeket hoz”:

* A publikáció elkészítését az MTA-SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és Recepció Kutatócsoport (TK2016-126) támogatta.

Caliopes. Nunc ego te teneo. Sic est, novisse decebat.
Ysmarius tu grandis eras, tu Critis es Yde!
Non ego te vidi pridem vulgare canentem
in triviis carmen, misero plaudente popello?

Aristeus. Vidisti, fateor. Non omnibus omnia semper
sunt animo, puero carmen vulgare placebat.
Illud Lemniadi claudio concessimus; ast nunc
altior est etas, alios que monstrat amores.

(Buccolicum carmen XII, 46–53.; kiemelés: M.A.)¹

Fontos azonban már most megjegyeznünk, hogy a latin nyelven alkotás Boccaccio részéről nem Petrarca szolgai módon való követését jelentette, hanem csupán egy ihletadó kiindulópont volt számára, hogy a petrarcai elvek alapján saját véleményét és álláspontját kifejtse, még akkor is, ha ez esetleg konfliktusokat idézett elő kettejük között. Ezt támasztja alá többek között az is, hogy Boccaccio latin nyelvű műveiben nem idézi szó szerint Petrarcat,² bár erre valószínűleg nem is minden esetben lett volna lehetősége. Francisco Rico álláspontja szerint ugyanis Boccaccio a petrarcai művek egy részét (*De viris illustribus, Africa, Secretum*) csak olyan mélységben ismerte, amelyet Petrarca hajlandó volt feltárni előtte.³ Kivételt képeznek ez alól például az *Invective contra medicum*, amelyet Boccaccio többszöri kérésre, 1357-ben kapott meg, illetve a *Bucolicum carmen*, amelyet 1359-es milánói látogatása során olvashatott, és le is másolhatott.⁴

Hangsúlyoznunk kell továbbá, hogy Boccaccio nem mint passzív fél jelenik meg ebben a baráti kapcsolatban, hanem ő is igyekszik Petrarca meggyőződéseit formálni és bizonyos nézetei revideálására bírni, legyen szó magánéleti döntésekről, Dante megítéléséről, vagy a középkori irodalomról általában.

Petrarca hatása Boccaccióra

Annak érdekében, hogy minél teljesebb képet kapjunk a Boccaccióra gyakorolt petrarcai hatás mibenlétéről, érdemes röviden áttekintenünk, milyen változatos módokon kap helyet Petrarca a boccacciói művekben. Számos alkalommal történik rá mint tanítómesterre utalás, így például a *De mulieribus* előszavában is.

¹ Giovanni BOCCACCIO, *Buccolicum carmen*, hozzáférés: 2019.01.05, <https://tinyurl.com/y4lr54f5>.

² Francisco RICO, *Ritratti allo specchio (Boccaccio, Petrarca)* (Roma–Padova: Antenore, 2012), 37–38.

³ Uo., 37.

⁴ Gur ZAK, „Boccaccio and Petrarch”, in *The Cambridge Companion to Boccaccio*, ed. Guyda ARMSTRONG, Rhiannon DANIELS and Stephen J. MILNER, 139–154 (Cambridge: Cambridge University Press, 2015), 143.

Ebben Boccaccio számára mestere egyfajta ihletadóként jelenik meg, hiszen *De viris illustribus*ával arra ösztönözte a certaldói szerzőt, hogy annak mintájára híres hölgyek tetteit összegyűjtő művet írjon, amelyre korábban még nem volt példa a nyugat-európai irodalomban.⁵ Szintén a *De mulieribus* alapján feltételezhetjük, hogy Petrarca bizonyos hölgyek kiválasztásában inspirációként szolgált, ahogyan azt később, a *Familiares* XXI, 8-cal való összevetés során látni fogjuk.

A *De casibus* VIII, 1-ben (*Et primo viri clarissimi Francisci Petrarce in auctorem obiurgatio*) pedig Boccaccio meg is szólaltatja Petrarcat: ugyanis ő az, aki megjelenik az irodalmi vállalkozását épp feladni készülő Boccaccio előtt és a mű folytatására biztatja tanítványát:

Sed ecce visum est michi, nescio quibus missum ab oris, hominem astitisse aspectu modestum et moribus, venusta facie ac miti placidoque pallore conspicua, virenti laurea insignitum et pallio amictum regio, summa reverentia dignum. [...] agnovi eum Franciscum Petrarcam optimum venerandumque preceptorem meum [...] dixitque: Amice, argumentum purgate ignavie est te adeo vidisse deiectum; satis est, imo multum; surge ergo nec de humanitate mea desperes caveasque de cetero ne in segnitium tam damnandam stultis suasionibus trahi te sinas’.

(*De casibus* VIII, 1; kiemelés: M.A.)⁶

Hogy Petrarca jellemzően csak kiindulópontként szolgált Boccaccio számára, azt a következő példák is szemléltetik. A *Genealogia* XIV. és XV. könyveiben, amelyekben a költészet és a költők védelmére kel,⁷ Petrarca álláspontját alapul véve állítja azt Boccaccio, hogy a költők nem hazugok, csupán bizonyos igazságokat az allegória fátyla alá rejtenek. Ám míg Petrarcanál a *Collatio laureationis*ban ez alatt a bizonyos fátyol alatt csupán három jelentésréteg rejlik (fizikai, morális és történeti),⁸ és csupán a latin nyelven alkotó költőket veszi védelmébe, addig Boccaccio a *Genealogiá*ba beemeli a teológiai értelmezés szintjét, illetve Dantéval együtt a népnyelven alkotó költők védelmében is szól.

Hasonló módon jár el Boccaccio, amikor azt a platóni álláspontot tárgyalja, amely szerint a költőket ki kellene űzni a városokból. Abban egyetért Petrarca *Invective contra medicum* III-ban megfogalmazott véleményével, hogy ez az

⁵ „Scripsere iam dudum non nulli veterum sub compendio *De viris illustribus* libros; et nostro evolutiori tamen volumine et accuratiori stilo, vir insignis et poeta egregius Franciscus Petrarca, preceptor noster, scribit;” (*De mulieribus*, Előszó).

⁶ Giovanni BOCCACCIO, *Tutte le opere, De casibus virorum illustrium*, a cura di Pier Giorgio Ricci e Vittorio ZACCARIA (Milano: Mondadori, 1983), 652, 662.

⁷ A költészet védelmében tett petrarcai megnyilvánulások megjelenéséről a *Genealogiá*ban ld. Vittorio ZACCARIA, *Boccaccio narratore, storico, moralista e mitografo* (Firenze: Olschki, 2001), 175–190.

⁸ „...possem facile demonstrare poetas, sub velamine figmentorum, nunc fysica, nunc moralia, nunc hystorias comprehendisse” (*Collatio laureationis* IX, 7).

állásfoglalás téves értelmezés következménye, és Platón valójában ezt csak a komédiaszerzőkre értette. Ám Boccaccio a *Genealogia* XIV, 19-ben (*Minime poete omnes iussu Platonis pellendi sunt urbibus*) azt is leszögezi, hogy bizonyos komédiaszerzők kívül esnének ezen, nevezetesen Plautus és Terentius, akiket tisztességeseknek tart.⁹ Megjegyzi továbbá, hogy olyan költők kiűzése is, mint Petrarca, egyenesen eszement dolog lenne.¹⁰

A boccacciói Hüpszikrateia – Valerius Maximus vs. Petrarca

A *De mulieribus*ra áttérve megállapíthatjuk, hogy Petrarca *De viris illustribus*a egyfelől inspirációként szolgálhatott Boccaccio számára, hogy összegyűjtse a történelem említésre méltó hölgyalakjait.¹¹ Ezen felül a már korábban említett *Familiares* XXI, 8 (*Ad Annam imperatricem, responsio congratulatoria super eius femineo licet partu et ob id ipsum multa de laudibus feminarum*) *De mulieribus*ra gyakorolt hatása sem elhanyagolható.¹² Ebben az Anna császárnőnek címzett levélben, amely egyfelől gratuláció lánygyermeké születése alkalmából, Petrarca harmincegy, többségében antik történelemhez kapcsolható hölgy kiválóságáról is röviden említést tesz.¹³ A petrarcai felsorolásban említett hölgyek közül huszonöt bekerült a *De mulieribus*ba is, egy-egy önálló életrajzba, huszonhárom pedig már a mű első, hetvennégy életrajzot tartalmazó szerkesztési fázisában.¹⁴ A boccacciói életrajzok terjedelemben ugyan nem követik az olykor csak néhány szavas, felsorolásszerű petrarcai leírásokat, mégis Boccacciónál számos ponton hasonlóságokat mutat a hölgyek kiválasztása és jellemzése a Petrarca-levéllel.

Ezt a hatást tükrözi Hüpszikrateia, pontoszi királynő életrajza (*De mulieribus*, LXXVIII) is, aki férje, Mithridátész iránti hűségét és szerelmét azzal bizonyította, hogy az emberpróbáló körülmények ellenére a csatamezőre is követte a férfit, teljes fegyverzetben, a harctól sem riadva vissza. Mielőtt azonban a petrarcai hatás

⁹ „Sic et poesis, ut de reliquis taceam, habuit suam fecem, ut fuere quidam, qui comici poete dicti sunt; quos inter et si non nulli honesti fuerint homines ut Plautus et Terentius, ut plurimum turpissimis fictionibus suis splendidam poesis gloriam inficere visi sunt.” (*Genealogia* XIV, 19).

¹⁰ „Credamne igitur ego tante demencie fuisse Platonem, ut Franciscum Petrarcam urbe pellendum censuerit?” (*Genealogia* XIV, 19).

¹¹ Vö. Giovanni BOCCACCIO, *Tutte le opere, De mulieribus claris*, a cura di Vittorio ZACCARIA (Milano: Mondadori, 1967), 5. és ZACCARIA, *Boccaccio narratore...*, 37.

¹² A *Fam.* XXI, 8 és a *De mulieribus* kapcsolatáról ld. Elsa FILOSA, „Petrarca, Boccaccio e le 'mulieres clarae': dalla *Familiare* 21:8 al *De mulieribus claris*”, *Annali d'Italianistica* 22 (2004): 381–395. és Stephen KOLSKY, „La costituzione di una nuova figura letteraria: Intorno al *De mulieribus claris* di Giovanni Boccaccio”, *Testo* 25 (1993): 36–52.

¹³ Nem ez az egyetlen, a női kiválóságot dicsőítő Petrarca-levél. A *Fam.* II, 15 a címzett, Giovanni Colonna húgait magasztalja, római matrónákhoz hasonlítva őket, mindegyikükhöz egy-egy erényt társítva.

¹⁴ A hölgyek rendszerező táblázatát ld. Elsa FILOSA, *Tre studi sul De mulieribus claris* (Milano: LED, 2012), 55.

mibenlétét megvizsgálánk, az ókori történelem egy hölgyalakjáról lévén szó, az antik irodalomból kell kiindulnunk. A nő történetének ugyanis nem a *Familia-*resben volt a Boccaccio számára is hozzáférhető egyetlen változata,¹⁵ hanem azt a római irodalomban Valerius Maximus *Factorum et dictorum memorabilium*ában is megtalálhatta:

Hypsicratea quoque regina Mitridatem coniugem suum effusis caritatis habenis amavit, propter quem praecipuum formae suae decorem in habitum virilem convertere voluptatis loco habuit: tonsis enim capillis equo se et armis adsuefecit, quo facilius laboribus et periculis eius interesset. quin etiam victum a Cn. Pompeio per efferatas gentes fugientem animo pariter et corpore infatigabili secuta est. Cuius tanta fides asperarum atque difficilium rerum Mitridati maximum solacium et iucundissimum lenimentum fuit: cum domo enim et penatibus vagari se credit uxore simul exulante.

(Factorum et dictorum memorabilium IV, 6, ext.2; kiemelés: M.A.)¹⁶

Eszerint Hüpszikrateia a férje iránti szeretetből lemondott nem mindennapi szépségéről, hogy haját levágva férfias külsőt öltön. Megtanulta a fegyverforgatást és a lovaglást is, hogy követhesse Mithridátészt a háborúba, így osztozva megpróbáltatásaiban. Miután pedig a férfi vereséget szenvedett Pompeiustól és arra kényszerült, hogy ellenséges országokon át meneküljön, vigaszt nyújtott neki felesége hűsége a bajban. Mivel Valerius Maximus Boccaccio gyakran használt forrása, így Vittorio Zaccaria az életrajz forrásaként ezt a szövegrészt azonosította a *De mulieribus* kritikai kiadásában.¹⁷

Azonban mielőtt állást foglalnánk a kérdésben, érdemes megvizsgálunk Hüpszikrateia alakját a már említett petrarcai levélben. Láthatjuk, hogy az alapvető információk nem változnak ugyan, de a narráció jellege bizonyos pontokon eltér a Valerius Maximus-i leírástól. Petrarca ugyanis az asszony házastársi hűségének és lelki erejének magasztalásával kezdi a leírást. Csak ezt követően tér rá arra, hogyan cserélt ruhát és szoktatta hozzá testét Hüpszikrateia a lovagláshoz, a fegyverekhez és a rá váró számos megpróbáltatáshoz:

Cuius non ad aurem venit Ipsicratee regine coniugalis amor et invicti vigor animi, que Mithridatem suum Ponti regem, illo gravi et diuturno quod cum Romanis gessit bello, non modo dum res anceps stetit, sed victum etiam ac

¹⁵ Minden kétséget kizáróan nem tudjuk rekonstruálni, hogy az egyes antik irodalmi források milyen formában álltak Boccaccio rendelkezésére. A kérdést részben Boccaccio könyvtárának leltárjegyzéke tisztázhatja, ám teljeskörű magyarázattal nem szolgálhat. A jegyzéket ld. Antonio MAZZA, „L’inventario della «parva libraria» di Santo Spirito e la biblioteca del Boccaccio”, *Italia medioevale e umanistica* 9 (1966): 1–74.

¹⁶ Valerio MASSIMO, *Detti e fatti memorabili*, a cura di Rino FARANDA (Torino: UTET, 2009), 346.

¹⁷ BOCCACCIO, *De mulieribus...*, 533.

desertum a suis sola per omnes casus indefessa pietate comitata est? Neglecta qua singulariter pollebat forme cura mutatoque habitu, equo et armis et laboribus cunctis assuefacto corpore, quod inter delitias regias educatum erat, gratum prorsus et unicum illi afflicto regi solatium in extremis miseriis coniunx fuit.

(Familiares XXI, 8; kiemelés: M.A.)¹⁸

A történet legfőbb elemei ugyan mindkét korábbi leírásban megegyeznek, ám a boccacciói történet szerkezete, szóhasználata és bizonyos tartalmi motívumai mégis inkább arra engednek következtetni, hogy Petrarca meghatározóbb forrás volt számára az életrajz megalkotása során. Ezt bizonyítja többek között, hogy mind a petrarcai, mind a boccacciói leírás a házastárs iránt érzett szerelem és hűség magasztalásával kezdődik, és csak azután tér rá a Valerius Maximusnál történetindító elemre, a nő szépségének feláldozására és felkészülésére a csatamezőn való életre (haj levágása, lovaglás és fegyverforgatás elsajátítása).

Továbbá az *invictus* szó jelenléte mindkét leírásban,¹⁹ valamint a *comitata est* hatására megjelenő *comes* alak használata is a petrarcai hatást támasztják alá, akár csak az, hogy Petrarca szerint Mithridátész a rómaiakkal viselt háborút, míg Valerius Maximus kizárólag Cnaeus Pompeiust nevezi meg ellenségként. A háború jellemzése is Petrarcahoz hasonló módon történik, az elhúzódozó jelleg és a kétes végkimenetel hangsúlyozásával, amelyek egyáltalán nem szerepelnek a Valerius Maximus-i leírásban.²⁰ Mindezek pedig Boccacciónál az alábbi leírást eredményezik:

Hypsicrathea, quamvis eius originem ignoremus, magni tamen Mitridatis coniunx et Ponti grandis regina fuit, forma spectabilis et invicti amoris in virum adeo commendanda ut ex eo suo nomini fulgorem perpetuum meruerit. Mitridati quippe, diuturno atque sumptuoso et discriminibus variis pendulo adversus Romanos bello laboranti, esto illi barbarico more coniuges alie et concubine plurime forent, amoris eximii facibus incensa, seu regiones amplissimas peragranti, seu certamina ineunti, seu transfretationes paranti, semper fuit fidissima et inseparata comes.

(De mulieribus, LXXVIII, De Hypsicratea regina Ponti; kiemelés: M.A.)²¹

A Boccaccióra gyakorolt petrarcai hatások lezárásaként röviden érdemes kitérni arra, hogy miben nem követte mesterét a certaldói szerző, ezzel is megőrizve sa-

¹⁸ FRANCESCO PETRARCA, *Epistolae Familiares*, hozzáférés: 2019.01.05, <https://tinyurl.com/y4798mgf>.

¹⁹ A petrarcai „coniugalis amor et invicti vigor animi” Boccacciónál az „invicti amoris” kifejezésben jelenik meg.

²⁰ FILOSA, *Tre studi...*, 56–59.

²¹ BOCCACCIO, *De mulieribus...*, 308–310.

játos stílusát és egyedi hangvételét. Míg Petrarca elkötelezett híve volt a latinnak mint irodalmi nyelvnek, és csupán azokra a művekre tekintett komoly irodalmi értéként, amelyek latinul íródtak, addig Boccaccio Dante-kultusza nem csupán a népnyelvi alkotás számításba vételét hangsúlyozta, hanem arra is felhívta a figyelmet, hogy az antik irodalom mellett tanulságul szolgálhatnak a kortárs és a középkori példák is. Ezt a meggyőződését elkötelezetten képviselte és erről Petrarcát is igyekezett meggyőzni, változó sikerrel.

Boccaccio hatása Petrarcára

Ezen a ponton szükséges áttérni a hatásgyakorlás másik irányára, amely Boccaccio részéről irányult Petrarca felé, és amelynek egyik központi eleme volt Petrarca meggyőzése arról, hogy szenteljen nagyobb figyelmet Danténak. Erre Boccaccio először 1351-ben tett kísérletet, amikor elküldte Petrarcának a *Commedia* egy példányát és az *Ytalie iam certus honost*. Nem zárható ki annak a lehetősége, hogy Petrarca ennek hatására írta meg dantei *terza rimában* a *Trionfit*.²²

Ám Boccaccio Dante nagy csodálójaként ezt követően is kitartóan próbálkozott, és 1359-ben újra elküldte a *Commediát* Petrarcának, amire ezúttal kettős válasz érkezett. Egyfelől Petrarca egy kétes hangvételű Dante-dicsőítést írt Boccaccionak címezve, a *Familiare*s XXI, 5-ben, másfelől hozzákezdett a *Canzoniere* második változatához. Ez utóbbi esetében talán a sors iróniája, hogy ez a változat csak a Chigi-kódexben, Boccaccio saját kezű másolatában maradt fenn, amely mellé bemásolta a *Commediát* is. Mindezek ellenére Petrarca nem vált Dante feltétlen hívévé, Boccaccionak csupán annyit sikerült elérnie, hogy minimálisan a népnyelvi alkotásra ösztönözte mesterét, egyfajta válaszként arra, hogy ő pedig a latin nyelven írás felé fordította tanítványát.²³

Petrarca érdeklődése Boccaccio művei iránt szintén csekélynek bizonyult, és többnyire javítási, pontosítási törekvésekben nyilvánult meg. Gondosan ügyelve az önmagáról kialakítandó képre, nem hagyta szó nélkül Boccaccio *De vita Petracchiját*, amelyet az *Ad posteritatem*ben bizonyos pontokon módosított. Szerkezetét, amely élete legfontosabbnak tartott eseményeinek kronológiájától, jellemének és külsejének jellemzéséig halad, megőrizte ugyan, de koszorús költővé avatása iránti örömét ifjonti lelkesedésnek állította be,²⁴ és igyekezett vallásos érdeklődésére

²² Giuseppe BILLANOVICH, *Petrarca letterato: lo scrittoio del Petrarca* (Roma: Edizioni di storia e letteratura, 1947), 167–172.

²³ Vö. ZAK, „Boccaccio and Petrarch”, 145–146. és Marco SANTAGATA, *I frammenti dell'anima: storia e racconto nel 'Canzoniere' di Petrarca* (Bologna: Il Mulino, 1992), 121–133; 243–246.

²⁴ „ego iuveniliter gloriabundus, et me dignum iudicans quo me dignum tanti viri iudicarent” (*Ad posteritatem* 27).

helyezni a hangsúlyt.²⁵ Véleménye a *Decameron*ról sem mondható pozitívnak, könnyed, a köznépek szóló, *ad vulgus scriptusként* jellemezte azt.²⁶ A mű legutolsó novelláját, Griselda történetét lefordította ugyan a *Seniles* XVII, 3-ban, ám nem a szó legszorosabb értelmében véve, ugyanis saját ízlése szerint formálta és egészítette ki a szöveget,²⁷ Griseldából a sztoikus erény megtestesítőjét alkotva meg, és a nő bölcsességére helyezve a hangsúlyt.²⁸

Mester és tanítvány levelezése

A mester és tanítvány nem mindig zökkenőmentes barátságának különféle mozzanatait tárja elénk kettőjük levelezése. Míg Petrarca harminchét levelet címzett Boccacciónak, addig a tanítvány huszonkettőt, utóbbiból azonban csupán hat maradt ránk. Ezek ugyan az antik levelezés elveit és jellegzetességeit követték, ám mégis kitűnő alkalmat teremtettek egymás kölcsönös kritizálására.²⁹

Ennek egyik példája Boccaccio 1353-ban kelt, X. levele (*Preclarissimo viro Francisco Petrarce laureato*), amelyet azután írt mesterének, hogy az elfogadta Giovanni Visconti ajánlatát és úgy döntött, Milánóba költözik, kora egyik hírhedt önkényurának udvarába. Ez nem csupán azért váltotta ki Boccaccio ellenérzését, mert véleménye szerint Petrarca ezzel feláldozta személyes és alkotói szabadságát, humanista elveit, illetve behódolt egy zsarnoknak, hanem azért is, mert két évvel korábban Firenze hasonló ajánlatát a költő visszautasította. 1351-ben ugyanis Firenze hajlandó lett volna Petrarca apjának elkobzott birtokait visszaszolgáltatni, valamint egy egyetemi állást is ajánlani neki, ám ezt Petrarca elutasította, és helyette Avignonba ment.³⁰ Boccaccio számára ez pedig azért is különösen fájó lehetett, mert a felkérő levelet (VII. *Reverendo viro domino Francisco Petrarce, canonico paduano, laureato poete, concivi nostro carissimo priores Artium et vexillifer iustitie populi et Comunis Florentie*) személyesen ő fogalmazta meg és kézbesítette Padovában. Petrarca nem is válaszolt a X. levélre, valamint az események kö-

²⁵ Petrarca „sacris literis delectatus”-ként és az erkölcsfilozófia iránt érdeklődőként ír magáról az *Ad posteritatem* 11-ben.

²⁶ Ld. *Sen.* XVII, 3.

²⁷ „Historiam tuam meis verbis explicui, imo alicubi aut paucis in ipsa narratione mutatis verbis aut additis, quod te non ferente modo sed favente fieri credidi.” (*Sen.* XVII, 3).

²⁸ Griselda történetének petrarcai változatáról ld. ZAK, „Boccaccio and Petrarch”, 150–152.

²⁹ Boccaccio és Petrarca levelezéséről részletesebben ld. Gabriella ALBANESE, „La corrispondenza fra Petrarca e Boccaccio”, in *Motivi e forme delle 'Familiari' di Francesco Petrarca*, a cura di Claudia BERRA (Milano: Cisalpino, 2003), 39–84.

³⁰ Todd BOLI, „Personality and Conflict”, in *Boccaccio. A Critical Guide to the Complete Works*, ed. Victoria KIRKHAM, Michael SHERBERG and Janet LEVARIE SMARR, 295–306 (Chicago: The University of Chicago Press, 2013), 296–297.

vetkeztében kettőjük levelezése két évre megszakadt, és a következő személyes találkozóra csak a történetek után hat évvel, 1359-ben került sor Milánóban.³¹

Petrarca részéről is találunk példát arra, hogy Boccaccióval kapcsolatos ellenérzéseit papírra vetette. A *Familiars* XVIII, 15-ben „*turbato animo*”-ként jellemzi őt,³² a *Seniles* I, 5, 67-ben pedig hangot ad nemtetszésének³³ azzal kapcsolatban, hogy Boccaccio a tőle megszokott módon ismét anyagi gondokra, nélkülözésre panaszkodik. Petrarca a levélben nyíltan kijelenti, hogy nem áll szándékában vigaszt nyújtani és véleményét megfogalmazni a kérdésben.

Mindezek tükrében láthatjuk, hogy barátságukat nem kizárólag a kölcsönös egyetértés és együttműködés jellemezte, hanem számos alkalommal fejezték ki rosszsallásukat is a másik cselekedetei iránt.

Összegzés

Kettőjük olykor viharos, olykor kölcsönös együttműködésen alapuló, ám semmiképpen nem zökkenőmentes barátságáról³⁴ összegzésként elmondható, hogy ugyan inspirációként szolgáltak egymás számára, ám azt jellemükből adódóan másképp kezelték és építették be irodalmi munkásságukba. Boccaccio viszonylag kevés, és Petrarca által gondosan irányított értesülését mestere tevékenységéről arra használta, hogy továbbfejlesszen bizonyos kiinduló elemeket, amelyekre alapozva jelentős latin nyelvű munkásságot hagyott hátra. Ugyanakkor nem mulasztotta el megemlíteni *preceptora* érdemeit, és számos művében, változatos módokon biztosított helyet neki.

Petrarca a tanítómester szerepében ezt a barátságot sokkal inkább pozíciója megerősítésére és kihangsúlyozására használta, a Griselda-történet „jótékony” fordítójaként, vagy tanítványát megfeddő mesterként. Mindent együttvéve egy *imitatio* és *aemulatio* által áthatott együttműködés volt kettőjüké, amelynek Boccaccio valamivel többet köszönhetett, ám amely Petrarca számára sem maradt közömbös, ahogyan azt többek között a *Trionfi* és a *Canzoniere* második változata is bizonyítja.

³¹ ZAK, „Boccaccio and Petrarch”, 147–148.

³² „Ex multis epystolis quas his temporibus tuas legi, unum elicui, esse te turbato animo; quod miror et indignor et doleo.” (*Fam.* XVIII, 15).

³³ „Nam ad id quod, ut sepe olim, de inopia quereris, nolo tibi consolationes, nolo pauperum illustrium nunc exempla congerere: nota sunt tibi.” (*Sen.* I, 5, 67).

³⁴ A két szerző barátságának szerteágazó megítélési lehetőségeiről ld. RICO, *Ritratti...*, 23–25.

„Franciscus Petrarca preceptor noster”

Boccaccio's way to *De mulieribus claris*

The meeting of Petrarch and Boccaccio in 1350 was an important turning point regarding the literary work of the latter, because it influenced him, de-emphasizing his vernacular writing, to make inquiries about the Latin language and ancient literature, and to compose his important prosaic works as *Genealogia deorum gentilium*, *De casibus virorum illustrium* and *De mulieribus claris*. Did Petrarch's works leave traceable hints in these Boccaccian works? If so, are they specific, received elements, or just serve the laudation of Petrarch the inspirer? Was it a harmonious master/disciple connection between them and did Boccaccio follow Petrarch in every way, or are there examples of him disputing or even contradicting Petrarch? In this study, I try to find out how Petrarch and Boccaccio influenced each other's literary work and choices, what kind of impact they had on one another and what evidences can be found of it in their *oeuvres*.